

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „РЕТОРИКА“

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на тема:

„Наративът в англоезичната реторика на естонския президент Ленарт Мери в периода 1992-2001г.“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия (Реторика - История на реториката)

Докторант: Георги Петров Мерджанов, редовен докторант в катедра „Реторика“ на Философски факултет на СУ „Св.Климент Охридски“.

Научен ръководител: доц. д-р Герасим Петрински

Рецензент: доц. д-р Герасим Петрински, СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, катедра „Реторика“

Данни за докторанта и докторантурата

Георги Мерджанов е завършил специалностите „Транспортно строителство“ (УАСГ) и „Драматургия“ (НАТФИЗ). Той е зачислен като редовен докторант към катедра „Реторика“ по направление 2.3. Философия (Реторика) със заповед РД 20-187/26.01.2017 със срок на обучение 01.02.2017 – 01.02.2020. Първоначално утвърдената тема на неговата дисертация беше „Наративни конструкции в американската реторика в балтийските държави в периода от 1988 до наши дни“, но впоследствие тя беше променена на „Наративът в англоезичната реторика на естонския президент Ленарт Мери в периода 1992-2001г.“, което беше одобрено от мен като научен ръководител, беше прието на заседание на първичното звено и беше утвърдено от ФС на Философския факултет. За тази цел бяха спазени и предвидените от Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ срокове.

Всички дейности, предвидени в утвърдения с решение на ФС на Философски факултет от 04 април 2017 г. индивидуален план на докторанта, са изпълнени акуратно и са предадени съответните отчети, приети на редовни катедрени заседания на катедра „Реторика“ през съответните академични години. Спазени са изискванията за набиране на минимум 60 кредита годишно от обучителна, педагогическа и научна дейност. В рамките на докторантурата си Мерджанов е публикувал три статии в научното поле на дисертацията и е спазил минималните наукометрични изисквания, предвидени в ЗРАС.

Георги Мерджанов е отчислен в рамките на трите години на обучение с право на защита на катедрено заседание, проведено през месец февруари 2020 г., като бяха спазени съответните срокове според законовите и подзаконовите разпоредби и според Правилниците на СУ „Св. Климент Охридски“. Вътрешното обсъждане на дисертационния труд беше проведено на разширено заседание на катедрения съвет на катедра „Реторика“ с допълнителни членове проф. д-р Маргарита Пешева и доц. д-р Цветан Кулевски на 15 октомври 2020 г. По време на предварителното обсъждане бяха направени забележки и препоръки към докторанта по текста на дисертацията – както методологически, така и съдържателни. След това единодушно беше гласувано за допускане на труда до публична защита с членове на научното жури: /вътрешни/ доц. д-р Нели Стефанова, доц. д-р Герасим Петрински, /външни/ проф. д-р Маргарита Пешева, доц. д-р Цветан Кулевски, проф. д-р Росица Йорданова. В този си състав научното жури беше утвърдено със заповед №38-

532/16.11.2020 г въз основа на съответното решение на ФС на Философски факултет от 4.11.2020 г. На първото си заседание, проведено онлайн на 24 ноември 2020 г. научното жури избра за свой председател доц. д-р Нели Стефанова и определи за провеждане на публичната защита датата 26 февруари 2021 (петък) от 14 ч. Всички процедури по процедурата, предвидени от закона и правилниците на СУ „Св. Климент Охридски“, бяха спазени.

Данни за дисертацията

Темата на дисертационния труд „Наративът в англоезичната реторика на естонския президент Ленарт Мери в периода 1992-2001г.“ напълно отговаря на съдържанието му. Тя се отличава със своята оригиналност в контекста на българската реторическа наука в двете си основни насоки. Теорията на наратива у нас фокусира върху себе си изследователски интерес от десетилетия, но това става основно в литературоведска перспектива. Ораторският наратив е ключов елемент от дискурса (по-конкретно, но не само в изложението на речта) и има своите сериозни специфики в сравнение с художествения си хомолог. Установяването на критериите, които правят този разказ правдоподобен и, следователно, убедителен е цел на реториците още от Античността – тяхната интелектуална дейност поставя и основите на модерното литературознание в тази насока. Наратологията е обект на изследване, който се ползва с огромна популярност в научните среди още от средата на миналия век. Нещо повече – идеята за разказа като социален конструкт предизвиква голям обществен отзвук и в идеологически план от 70-те години на миналия век, главно на базата на трудовете на М. Фуко. Смятам, че избраната от Мерджанов тема дава сериозни заявки за засилване на интереса в тази област.

Теорията на наратива не е единственият елемент от темата на дисертацията, който прави изследването актуално. Фокусът е поставен върху президентския дискурс в една привидно далечна балтийска държава. Паралелите между Естония и България обаче далеч не са необосновани. И двете държави са принадлежали в миналото към комунистическия лагер и са членки на Европейския съюз сравнително от скоро. Президентската институция има сходни правомощия. Целите в политическото и геополитическото им развитие са били и са подобни, а самата Естония в много отношения може да бъде пример за България като

икономическо развитие и геополитическо позициониране. Поради тази причина смятам, че избраната и утвърдена от мен тема на дисертационния труд е както оригинална, така и актуална.

Структурата на дисертацията е ясна, точна и отговаря на съдържанието на труда. Изследването е организирано в увод, четири глави, заключение, и използвана литература. В диспозиционно отношение материалът е разпределен адекватно на темата, като акцент е поставен закономерно върху структурния и софтуерния анализ на изучавания корпус от речи.

В **увода** (с. 4-7) се установяват коректно и според установената в научната област практика обект, предмет, цел, методи и задачи на изследването (с. 6). Чрез тази ясна формулировка трудът има съответните атрибути, необходими за съставяне на научно изследване. Смятам, че корпусът от текстове, който е формулиран в *обекта на изследването* (англоезичните речи на президента Ленарт Мери) е твърде обемен (324 речи), което личи и от приложението към дисертацията. При все това, докторантът се е справил с него и е обосновал избора си добре в хода на изследването. *Предметът на изследването* е ролята и особеностите на наратива в гореказания корпус – той е в достатъчна степен дефиниран и напълно отговаря на по-нататъшното изложение. Формулираната *цел на изследването* (съставянето на работещ наративен модел) може да доведе до използване на резултатите и в други аналогични трудове. В *методите на изследването* Мерджанов си поставя твърде амбициозна задача, комбинирайки „исторически, структурен, реторически, наративен и сравнителен анализ“. Трябва да подчертая като недостатък на тази формулировка липсата на достатъчно конкретизирани дефиниции за тези понятия, които до голяма степен се преплитат и/или имат различен смисъл и обем в различните науки. Значението им Мерджанов изяснява в хода на дисертацията, но те е трябвало да бъдат по-добре представени още в увода.

Първа глава (с. 8-60) е посветена на историята на наратологията както в контекста на реторическата наука, така и в други сфери на познанието (предимно философия, литературознание и психология). Тя съставлява много, но не прекалено, голяма част от изследването. Мерджанов показва изключително добро познаване на текстовете, които се отнасят до неговата материя в исторически план. Място са намерили антични автори от

епохата на Първата софистика до Късната античност, от християнското Средновековие, от Ренесанса, от Просвещението, от Модерността. Макар и силно информативно, това изложение се използва сравнително малко в текста. Докторантът прилага основно модела на Дж. Кембъл при анализа на речите на Ленарт Мери и от тази гледна точка първата глава трудно може да се възприеме в цялост като интегрална и абсолютно необходима част от изследването. Доколкото обаче подобни исторически изложения са се превърнали почти в задължителен елемент от трудовете по реторика, трябва да подчертаем, че Мерджанов е свършил изключително пълноценна работа. Той е обърнал внимание на повечето от най-изявените имена в областта на науката за красноречието и е показал нагледно техния принос в наратологията и интереса им към тази сфера на познанието – поне до края на XVIII в. Освен това научното поле на докторската му програма („История на реториката“) предполага засилен интерес към тази тематика.

Втора глава (с. 60-80) е доста по-малка като обем и е посветена на президентската реторика. В нея се представят някои важни теоретични понятия и се проследява в диахроничен план научният интерес към тази проблематика в България (Ив. Мавродиева и Н. Стефанова) и по света (предимно Т. Уинд с концепцията за „президентската реторика“ и Дж. Тулис с идеята за „реторическо президентство“). Закономерно, акцентът пада върху американската президентска реторика, която е и сравнително най-добре изучена. Следва кратък преглед на развитието на естонската президентска институция от историческа и политологична гледна точка (с. 67-70). Тази част помага на читателя както да вникне по-добре в спецификите на тематиката, така и да направи съответните аналогии с останалите държави от Източна Европа, вкл. България. Обръща се внимание и на някои теории за наратива конкретно в президентската реторика (с. 70-76). Тук прави впечатление изключително добрата информираност на Мерджанов в материята, чудесното познаване на изследванията по нея и високото ниво на критическо мислене. Все пак, в тази част от гл. II намират място автори (например У. Фишър), които може би е трябвало да бъдат споменати по-скоро в общия преглед на наратологията в гл. I, доколкото техните теории не се отнасят само до наратива в президентската реторика. Главата завършва с кратка политическа биография на самия президент Ленарт Мери (с. 76-80), чиито два мандата съставляват основната тема на изследването.

За мен лично **трета глава** (с. 81-167) е най-интересната част от изследването. Тя е изградена почти изцяло върху идеите и теориите на Дж. Кембъл – един изключително влиятелен теоретик на наратива, който повлиява силно не само научните кръгове, но и едни от най-известните модерни сюжети, които са се превърнали в символи на поп културата (например „Междузвездни войни“). Кембъл е силно повлиян от психологията, която придобива силна популярност като цялостна епистема именно в средата на миналия век. Различните етапи от развитието на персонажа („Повик към приключение“, „Отхвърляне на повика“, „Свръхестествена помощ“ и т.н.) са разгледани като приказно-митологичен разказ за инициацията, за архетипалното алегоричното пътуване от детството към зрелостта. Мерджанов познава добре трудовете му и успява да обоснове доста добре приложимостта на неговия модел конкретно в реториката – включително графично (вж. схема 1, с. 165). Намирам тази част от изследването за оригинална и творческа. В хода на написване на дисертационния труд с докторанта имахме известен спор относно структурирането на анализа. Моето мнение беше, че той трябва да бъде изграден на тематичен принцип. Все пак уважавам академичната свобода на Мерджанов и приемам неговата структура, направена на базата на анализа на цялостни речи.

Четвърта глава (с. 168-252) е посветена на софтуерния анализ на речите – метод с огромен потенциал в модерната наука. Използваният инструментариум (както теоретичен, така и софтуерен) е добре подбран и показва, наред с останалото, и високата техническа подготовка на докторанта. Убедително обоснован е и изборът на програмата AntConc, която е използвана за целите на работата. Извършеното изследване обхваща огромен корпус от речи и може да бъде развито в още трудове с по-голямо фокусиране върху спецификите на получените резултати. Софтуерният анализ допълва успешно структурния и е от изключително голяма полза за използвания в реториката инструментариум.

Научен апарат

Научният апарат (цитиранията и библиографията) е направен по стандарта АРА. Той е спазван хомогенно в цялата дисертация и отговаря на изискванията за научен текст.

Приложения

Дисертационният труд съдържа едно приложение (с. 281-320), в което са упоменати всички изследвани речи на естонския президент Ленарт Мери заедно с датите, на които са произнесени. Смятам, че то напълно отговаря на развитата в изследването тема и е полезно и информативно за читателя.

Автореферат

Авторефератът представя нагледно и точно всички тематични части от дисертацията. Той е в достатъчна степен информативен и отговаря на нормативните изисквания.

Публикации

В рамките на обучението си Мерджанов е публикувал три статии в докторантски сборници, издавани официално от Философски факултет чрез УИ „Св. Климент Охридски“. Те разглеждат различни аспекти от наративната теория, като се съсредоточават най-вече върху персонажа като ключов елемент от наратива. Тези изследвания са изцяло съобразени с темата на изследването, чийто продукт е предложението за публична защита дисертационен труд. Чрез тях Мерджанов е изпълнил нормативните изисквания за публикационна дейност, предвидени от законите и от правилниците на СУ „Св. Климент Охридски“.

Научни приноси

В заключението (с. 252-256) са формулирани четирите основни приноса на дисертационния труд:

1. *Подробно е разгледана историята на наратива в реториката.* Приемам този принос при забележките, отбелязани по-горе към гл. I от дисертацията.

2. *Президентската реторика е анализирана като дългосрочна стратегия.*
Приемам този принос при забележките, отбелязани по-горе към гл. II от дисертацията.
3. *Потвърдено е, че „Пътуването на героя“ на Дж. Кембъл е приложима структура при създаването на международни президентски речи.* Приемам този принос при забележките, отбелязани по-горе към гл. III от дисертацията.
4. *Изведена е методология за създаване на международни президентски речи, базирана на фрагменти от митологичната структура на Дж. Кембъл.*
Приемам този принос при забележките, отбелязани по-горе към гл. II. Тук би трябвало да се отбележи конкретно и безспорният принос, свързан със софтуерния анализ на реторическите текстове.

Заклучение

Предложеният за публична защита дисертационен труд отговаря на формално-процедурните изисквания за такъв тип изследване. От съдържателна гледна точка той се отличава с оригиналност и има висока научна стойност. От стилистично-дипозиционна гледна точка изследването е нагледно структурирано, ясно и без езикови грешки. На базата на гореказаното и въпреки отбелязаните дребни недостатъци, които не влияят по решаващ начин на качеството на дисертационния труд, без колебание препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на докторанта Георги Мерджанов ОНС „доктор“ по научно направление 2.3.Философия (Реторика) и ще гласувам уверено „за“ на заключителната процедура по публична защита.

София,

19.I.2021

/доц. д-р Герасим Петрински/